

Arne Jon Isachsen

MÅNEDSBREVET

Januar 2011

PÅ HØYESTE HOLD

For snaue to uker siden dro president Hu Jintao fra Kina til USA for der å ha møter og middager med president Barack Obama. Og samtaler med mange fremstående amerikanere fra det politiske livet så vel som fra næringslivet. Med seg hadde Hu en stor delegasjon. Mange konkrete forretningsavtaler skulle slutføres, og kontrakter underskrives.

President-posisjonen til Hu, må det bemerkes, er en følge av en annen posisjon. Som generalsekretær i Det kinesiske kommunistpartiet er han landets mektigste mann. Da kan det passe også å være statsoverhode. En bemerkning til er på sin plass. I Kina skriver man etternavnet først. Således skriver og sier vi Hu og Obama når fornavn utelates.

Festmiddagen i Det hvite hus ble noe mindre festlig ved at noen republikanske senatorer ikke ville delta. Da Hu under en felles pressekonferanse med Obama ble spurt hva han trodde denne uteblivelsen skyldtes – kinesernes brudd på menneskerettigheter var hva senatorene hadde anført, men behovet for å markere seg innenrikspolitisk kan ha vært vel så viktig – repliserte Hu at hans presidentkollega Barack Obama var bedre i stand til å forklare atferden til amerikanske senatorer.

Som leder av den kinesiske delegasjonen til FN reiste Deng Xiaoping til New York i 1974. Mens Deng hadde problemer med å skrape sammen nok valuta til å betale for flybillettene, kunne Hu ha fylt opp sitt aeroplan med dollarsedler. Tenk om han hadde gjort det. Og strødd dem utover Washington D.C. før man gikk inn for landing? En meget upassende maktdemonstrasjon. Og komplett urealistisk. Men i *fantasien*? Mon tanken streifet Hu?

Både Obama og Hu kommer fra enkle kår. Hu hadde lang fartstid som politiker på toppnivå før han selv nådde helt til topps. Som guvernør i Tibet, en av Kinas 31 provinser, som medlem av Sentralkomiteen og etter hvert også av Politbyrået. De siste fem årene før han ble generalsekretær i Partiet, var Hu med i Politbyråets stående komite, en forsamling på ni personer, som bestemmer alt av viktighet i Midtens rike.

Obama på sin side hadde bare fire år på baken som senator i Kongressen før han ble president. Uten noen forkleinelse for hvordan amerikanere finner frem til hvem som skal bo i Det hvite

hus, er det klart at *skoleringen* for toppjobben i Kina er langt lenger og trolig bedre enn ditto i USA.

Er Kina bedre enn Amerika? Er det du mener? Vil noen si. Men det er jo ikke det jeg har skrevet. Klart jeg mye heller ville bo i USA enn i Kina om jeg måtte velge. (Men Norge er best.) Hvorfor da disse spørsmålene? Fordi i noen norske miljøer er det helt upassende å si noe godt om Kina. Kanskje er det et generelt fenomen. Er det noe vi ikke liker, er det ingen ting ved dette "noe" vi kan si noe positivt om. Slik var det vel de republikanske senatorene som takket nei til middagen, tenkte. Menneskerettighetene blir ikke overholdt i Kina. Ledere av slike land vil vi ikke sitte til bords med.

I kinesiske ører lyder dette hult. Drev ikke amerikanerne sitt jordbruk og sine bomullsfarmer med slaver hentet i Afrika i et par hundre år? For deretter å holde dem med en annen hudfarge adskilt fra de hvite i nye hundre år? Og hva med indianerne? Ble ikke de jaget bort fra prærien og stengt inne på reservater? Hva om Hu hadde minnet pressekorpsset på at han for tiden befant seg i et land med ansvar for fengslene i Abu Graib og Guantanamo der tortur og "water-boarding" ikke var ukjente fenomen?

I 1976 døde Mao. Det var på høy tid. I årene 1958-1961 iverksatte Mao det håpløse prosjektet Det store spranget fremover. Resultatet var hungersnød som tok livet av 30 millioner kinesere. I 1966 startet han Kulturrevolusjonen. Nye millioner mistet livet. Og Kina ble styrtet ut i et anarki ingen i utgangspunktet hadde fantasi til å forestille seg. Chen Yun, en veteran fra Den lange marsjen, som sammen med Deng Xiaoping tok over konkursboet etter formann Mao, oppsummerte formannens innsats slik:

Hadde Mao dødd i 1956, ville han blitt sett på som en udødelig.
Hadde han dødd i 1966, ville han blitt sett på som en stor mann.
Men han døde i 1976. Så – hva kan man si?

Det nye regimet etter Mao, under ledelse av Deng Xiaoping, satte i gang arbeidet med å skape et lovverk for samfunnet. Tre og et halvt tiår er ingen lang periode for et lands vandring mot et lovstyrt samfunn som kanskje en dag vil munne ut i et demokrati.

Egentlig er det vanskelig å tenke seg ettpartistaten forenlig med et fullt ut lovstyrt samfunn. For Partiet – hvis det bare er ett og det har monopol på makten, slik bildet er i Kina – vil alltid kunne overstyre den dømmende myndighet, dvs. sette lover til side, om Partiet skulle finne at det er nødvendig.

Om Kina blir et demokrati, det vet vi ikke. Men at Kina er utrolig mye bedre land å leve i nå enn under Mao, det vet vi.

"Kina har svake røtter", sa en lærd kineser til meg forleden, vi spiste lunsj sammen i Shanghai. "Svake røtter", sa jeg, "hva mener du? Et land med en kultur fire tusen år tilbake i tid?" Men så forstod jeg. Svake røtter i den verden vi nå befinner oss i, og som Kina ønsker å være en del av. De første røttene ble forsiktig satt ned i jorden i 1978 da Deng Xiaoping, Kinas store lille mann – kun 152 cm på strøpelesten – tok over makten.

Helt siden Peloponneskrigen vel 400 år f.Kr. der fremvoksende Athen yppet seg mot etablerte Sparta, har historikere og vi andre vært fascinert av perioder der store maktforskyvninger finner sted. I Kina har man også grunnet på dette. I et stort anlagt forskningsprosjekt for en

del år tilbake, tok kinesiske samfunnsvitere for seg et førtitalls slike episoder gjennom historien. Studien munnet ut i en grei konklusjon: Når fremvoksende makter utfordrer den eller de etablerte, har det tendens til å gå dem – de fremvoksende – ille. Tyskland og Japan er ferske eksempler fra forrige århundre. Athen for mer enn 2.400 år siden.

Det kinesiske lederskapet tok seg studien ad notam. Og Hu Jintao tok i bruk begrepet ”Peaceful Rise” for å karakterisere Kinas inntreden på den globale arena. Det med ”Rise” hørtes imidlertid vel aggressivt ut. Så ”Peaceful Development” ble begrepet man festet seg ved.

Hvordan stille saken seg nå? I Amerika synes den politiske viljen og evnen til å løse de strukturelle problemene i økonomien å være helt fraværende. Hvorfor ikke innføre moms og skikkelig avgift på bensin slik andre siviliserte land har, for dermed å komme de statsfinansielle problemene til livs?

Om ikke USA får orden på sine statsfinanser, og lite tyder på at så er i ferd med å skje, snarere det motsatte – Obama måtte svelge fortsatt skattelettelser for de rike for å få et budsjett gjennom Kongressen – vil USAs handleførhet både hjemme og ute gradvis svekkes.

Kina på sin side tøffer ufortrødent videre, med en årlig økonomisk vekst på 8-9 prosent. BNP i Kina for tredje kvartal 2010 var 28 prosent over ditto tre år tidligere. For USA var produksjonen uendret.

Hvordan vil de økonomiske realitetene virke inn på de politiske ambisjonene?

President Hus besøk i Washington var både viktig og vellykket. Til tross for noen uteblevne middagsgjester ble Hu møtt med den respekt og verdighet han og hans landsmenn mener at Kinas statsoverhode har krav på.

I fortsettelsen er det viktig med åpning av nye kanaler mellom de to land. Et kraftig oppsving i strømmen av studenter mellom USA og Kina er de to presidentene enige om. Videre at USA og Kina skal samarbeide tettere for utvikling av grønn teknologi. Det er også viktig med nærmere kontakt på det militære planet. Slik at misforståelser som vil kunne skape spenninger, ikke oppstår.

Det store spørsmålet er dette: Vil Amerika gi Kina nok plass i den nye globale verdensorden som er under utvikling? Og vil Kina være måteholden nok i hva landet krever slik at USA kan imøtekomme disse kravene?

31. januar 2011

Tidligere Månedsbrev finnes på min hjemmeside

<http://home.bi.no/fag87025/>